

INLEIDING

De demografie bepaalt onze lot, maar niet altijd op de manier die we denken. De demografie is grotendeels het fundament waarop onze wereld is gebouwd, het zijn de schuivende tektonische platen waarop onze beschaving berust. Nog nooit is dat zo duidelijk geweest als nu. Alom zijn het de bevolkingsvraagstukken die de meest giftige krantenkoppen opleveren. Van Gaza tot Grozny en van Rwanda tot Afghanistan worden oorlog en hongersnood aan de babybooms geweten. Krioielende sloppenwijken in Kenia die ontaarden in stammenoorlogen. Jonge terroristen die in vluchtelingenkampen en overvolle madrassa's op de loer liggen. Migranten uit arme landen met een geboorteoverschot die Europa en Noord-Amerika overspoelen. Overbevolking is de verzwegen motor achter de vernietiging van het milieu. Miljoenen milieuvluchtelingen zullen weldra wegtrekken van oprukkende woestijnen en overstroomde delta's, doordat de meer dan een miljard inwoners van China alle pogingen om de klimaatverandering te stoppen ondermijnen.

Ook de statistieken zijn alarmerend. De wereldbevolking nadert de zeven miljard, vier keer zoveel als een eeuw geleden. Nog nooit zijn er zoveel moeders geweest, en omdat in sommige landen de helft van de bevolking jonger is dan zestien jaar, zullen er binnenkort nog een miljard babymakers meer de puberteit bereiken. Intussen zijn de massa's in de wereld in beweging gekomen. Zo'n 200 miljoen mensen wonen nu in een ander land dan waarin ze geboren zijn.

Geen wonder dat het taalgebruik somber is. Dickensiaans. Malthusiaans. Het is Sodom en Gomorra. Het is Armageddon. We zijn bang voor een overbevolkte wereld die krioelt van de bezitlozen en de vervreemden, de fanatici en de fascisten, de illegalen en de mensensmokkelaars, de supervervuilers in hun suv's en de straatarme ontbossers. We stevenen regelrecht op een demografische ramp af.

Maar keihard op de rem trappen lijkt minstens zo gevaarlijk. Want ondertussen komt de vergrijzing eraan. We leven allemaal langer en

we zijn allemaal gezonder. De levensverwachting is sinds de jaren 1950 verdubbeld. Toen ik geboren werd, stierven 150 van de 1000 baby's vóór hun eerste verjaardag. Ik had er een van kunnen zijn. Nu gaan er maar 50 dood. Is dat goed of juist erg? Is wat goed is voor de pasgeboren baby's slecht voor de wereld?

Men zegt wel dat de helft van de mensen die ooit op aarde hebben geleefd nu leeft. Dat is onzin. Nog geen 7 miljard van de in totaal 100 miljard mensen leven nu. Maar het is misschien wel waar dat de helft van alle mensen die ooit de leeftijd van 65 jaar hebben bereikt nu leven.

En er is iets wat u misschien niet vermoed had. Iets wat wellicht de redding voor ons allemaal betekent. De 'bevolkingsbom' is bezig zichzelf te demonteren. Alleen gebeurt dat geleidelijk aan, omdat de kinderen van de grootste bevolkingsexplosie in de geschiedenis nog merendeels vruchtbaar zijn. Maar het gebeurt. In Mali krijgen ze misschien gemiddeld zeven kinderen en in Afghanistan zes, maar de helft van de vrouwen in de wereld krijgen op dit moment twee kinderen of minder. Niet alleen in de rijke landen, maar ook in Iran en delen van India, Birma en Brazilië, Vietnam en Zuid-Afrika. De moeders van tegenwoordig hebben minder dan half zoveel nakomelingen als hun moeders. Dat gebeurt grotendeels uit vrije keuze en niet onder druk. Vrouwen hebben altijd naar vrijheid gesnakt en niet naar een bestaan als huissloof of broedmachine. En nu hun kinderen voor het merendeel de volwassen leeftijd bereiken, krijgen ze die vrijheid ook.

Dit boek vertelt het verhaal van de 'volksbeving', de op hol geslagen groei van de wereldbevolking, die begon met de industriële revolutie en die tot op de dag van vandaag voortduurt. Het is het verhaal van de schuivende tektonische platen van de menselijke bevolking en wat die voor ons en toekomstige generaties betekenen. We zien die platen schuiven in de moskeeën van Iran en in de krottenwijken van Mumbai, in de wodkahuizen van Moskou en op de killingfields van Rwanda, op het demografisch slagveld van Israël en in de relaxte sauna's van Stockholm.

Als u ouder bent dan 45, hebt u geleefd in een periode waarin de wereldbevolking is verdubbeld. Geen enkele generatie heeft ooit zoiets beleefd – en waarschijnlijk zal ook geen enkele toekomstige generatie het nog beleven. Maar als u jonger bent dan 45, dan zult u vrijwel zeker een vermindering meemaken van de wereldbevolking – voor het eerst sinds de Zwarte Dood, 700 jaar geleden. En dat zou

weleens gauw kunnen gebeuren. Demografen voorspellen dat, net als tijdens de grote depressie van de jaren 1930, de wereldwijde economische recessie die in 2009 begon de mensen zal aanzetten om voorlopig geen kinderen meer te krijgen.

De wereld zal in de toekomst ook in andere opzichten veranderd zijn. De wereldburger is nu gemiddeld 30 jaar oud. Voordat hij of zij doodgaat zal het gemiddelde waarschijnlijk boven de 50 liggen. Reserveer nu alvast maar een plaats in het wereldbejaardentehuis. Maar de volksbeving gaat niet alleen over aantallen. Hij gaat ook over leeftijd en sekse en vrouwenrechten en oorlog en migratie. Over de opkomst en ondergang van staten en, vrezen sommigen, het einde van het gezin. Hij gaat over grenzen aan het milieu en de klimaatverandering en de vruchtbaarheid van de bodem en de menselijke geest.

Het verhaal begint met Bob Malthus, een knorrige achttiende-eeuwse predikant met de schrik in de benen van twee revoluties – de Franse en de industriële – die de kleine kudde van zijn parochie telde en zich een voorstelling maakte van onze demografische doem. Van de Ierse hongersnood tot Rwanda volgt het verhaal de evolutie van de Malthusiaanse vrees. We maken kennis met de angstaanjagende logica van de twintigste-eeuwse eugenetici en de vrees van hun opvolgers, die gedwongen geboortebeperving in China, India en andere landen oplegden. Het verhaal gaat verder met de migranten en vluchtelingen en gepensioneerden van de nieuwe eeuw en de pasgeborenen van onze planeet, hoe klein hun aantal ook wordt.

We zien hoe de demografie de motor kon worden van de Aziatische tijgereconomieën en van het Chinese wirtschaftswunder – en hoe diezelfde demografie ze allebei snel zal ondermijnen. We schetsen het beeld van een slinkend Europa en laten zien hoe Rusland halverwege de eeuw misschien minder inwoners zal tellen dan Jemen. We traceren de afnemende macht van zowel de katholieke als de islamitische geestelijkheid om te bepalen wat er in de slaapkamers gebeurt. We nemen de politieke temperatuur van de zogenaamde *youth bulge*, ofwel 'jeugdbult', die amok maakt in het Midden-Oosten.

Maar vooral analyseert dit boek de babyboom-generatie, de mensen die in de periode van het midden tot het einde van de twintigste eeuw geboren zijn, toen het geboortecijfer een tijdlang het dubbele was van het sterftecijfer. De babyboomers zijn inmiddels volwassen en vormen de motor van de wereldeconomie. Maar ze zullen gauw oud worden. In delen van het vergrijsde Europa zijn er nu al minder dan twee belastingbetalers voor elke gepensioneerde.

En naarmate de babyboomers doodgaan zal het sterftcijfer in de wereld het geboortecijfer overtreffen. Hoe dan ook zal hun lot het lot van ons allemaal zijn, want de babyboomers hebben de wereld veranderd. Ze werden geboren in een wereld met een overvloed aan hulpbronnen en ze zullen een wereld achterlaten met een groot tekort aan hulpbronnen. Ze hebben gezorgd voor een piekbevolking die gepaard ging met piekconsumptie en piekexploitatie van olie en grondstoffen en piekcommercie en piekvervuiling. Ze zullen ook een piektemperatuur achterlaten.

Hebben ze zoveel schade aangericht op onze planeet dat de ergste milieunachtmerries zullen uitkomen? Had de voornaamste wetenschappelijk adviseur van de Britse overheid gelijk toen hij in 2009 zei dat we tegen 2030 een 'ware storm' van voedsel-, energie- en watertekort zullen beleven? Had Jim Lovelock, de vader van de Gaia-theorie, gelijk toen hij op zijn negentigste zei dat het gevolg aan het eind van de eenentwintigste eeuw zal zijn 'dood op grote schaal door hongersnood en watergebrek... een reductie van de bevolking tot een miljard mensen of minder'?

Hebben we die onheilstijdingen niet al eerder gehoord? Ja, van Malthus. Maar ook van William Vogt, de vergeten held van de milieubeweging, die in 1948 wereldnieuws maakte met soortgelijke beweringen, en van Paul Ehrlich, die in zijn boek *De bevolkingsexplosie* uit 1968 dezelfde waarschuwingen uitte. Niets daarvan is uitgekomen – tot nog toe. Zou de techno-optimist dan misschien toch gelijk hebben dat onze vindingrijkheid ons er doorheen zal slepen naar een nieuwe tijd? Dit is de eerste keer in de geschiedenis dat we met enige zekerheid een vermindering van onze aantallen kunnen voorzien. Dit betekent dat als we de komende bevolkingspiek aankunnen, het makkelijker moet worden om op onze planeet te overleven. Dat is geen reden tot tevredenheid. Er zijn zeker nog heel wat hordes te nemen, vooral wat betreft de klimaatverandering. We zullen al onze vindingrijkheid nodig hebben om daar doorheen te komen en manieren te vinden om de acht of negen miljard mensen te voeden die tegen 2040 op de planeet zullen leven. Maar het kan ook een reden tot hoop zijn. Tot optimisme zelfs. Misschien moeten we ons verheugen op een herstel van de centrale rol van de stamoudsten. Zal de uiteindelijke erfenis van de vergrijzende babyboomers een wereld zijn die groener, gelukkiger, wijzer en zuiniger is?